

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ӘРЕКЕТ БОЙЫНША ЖАДЫНАМА

Бұл Жадынама жеке құрамға сыбайлас жемқорлық ұғымын, сыбайлас жемқорлық фактілері орын алған жағдайдағы іс-әрекеттер тәртібін, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасағаны және сыбайлас жемқорлық әрекеттерге көмектескені үшін құқықтық жауапкершілік дәрежесін нақты түсіндіру мақсатында әзірленді.

Жадынама ең алдымен барлық адамдарға арналған:

- - параны ұят және ұят қылмыс деп санайды;
- - алаяқтар мен өтушілердің көмекшісі болғысы келмейді;
- - парақорлардың қара тайпасы пайда болмас үшін өзінің бір сәттік мүдделерінен бас тартуға дайын;
- - өз елін ұрылар мен жемқорлардың үстемдігінен бос көргісі келеді.

Қазақстан Республикасы «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңының 6-бабына сәйкес барлық мемлекеттік органдар мен лауазымды адамдар өз құзыреті шегінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жүргізуге міндетті. Мемлекеттік органдардың басшылары, оның ішінде әскери бөлімдердің командирлері (бастықтары) өз өкілеттіктері шегінде «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заң талаптарының орындалуын қамтамасыз етуге міндетті.

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңына сәйкес сыбайлас жемқорлықты ресми түсіндіру былайша жазылады:

Сыбайлас жемқорлық – бұл мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың, сондай-ақ соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін және соған байланысты мүмкіндіктерін пайдалана отырып не мүліктік пайда алу үшін олардың өз өкілеттіктерін өзгеше пайдалануы, жеке өзі немесе делдалдар арқылы заңда көзделмеген мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарға жеке және заңды тұлғалардың аталған игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қарсы беруі арқылы оларды сатып алуы сыбайлас жемқорлық.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық-бұл ҚР «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңында, сондай-ақ өзге де заңдарда көзделген, заңдарда белгіленген тәртіптік, әкімшілік және қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғатын сыбайлас жемқорлықпен жымдасқан немесе сыбайлас жемқорлыққа жағдай туғызатын іс-әрекет.

Егер сізге пара ұсынылса немесе пара сұраса!

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі парамен байланысты қылмыстың екі түрін қарастырады:

- пара алу (311 бап); пара беру (312 бап).

Бұл бір қылмыстық медалінің екі жағы: егер пара туралы айтатын болсақ, онда пара алған (пара алушы) және оны берген (пара беруші) бар.

Пара алу – ең қауіпті лауазымдық қылмыстардың бірі, әсіресе егер оны адамдар тобы жасаса немесе бопсалаумен бірге жүрсе, ол лауазымды адамның заңды немесе заңсыз әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін артықшылықтар мен артықшылықтар алудан тұрады.

Пара беру-лауазымды адамды заңды немесе заңсыз әрекеттер (әрекетсіздік) жасауға көндіруге, не берушінің пайдасына, оның ішінде жалпы қамқорлығы

немесе қызмет бабында бетімен кетушілік үшін қандай да бір артықшылықтар беруге, алуға бағытталған қылмыс.

ПАРА БОЛУЫ МҮМКІН:

Заттар-ақша, оның ішінде валюта, банктік чектер және бағалы қағаздар, бағалы металдар мен тастардан жасалған бұйымдар, автомашиналар, Тамақ өнімдері, бейнетехника, тұрмыстық аспаптар және басқа да тауарлар, пәтерлер, саяжайлар, қала сыртындағы үйлер, гараждар, жер учаскелері және басқа да жылжымайтын мүлік.

Қызметтер мен пайдалар – емдеу, жөндеу және құрылыс жұмыстары, санаторийлік және туристік жолдамалар, шетелге сапарлар, ойын-сауық және басқа да шығыстарды өтеусіз немесе төмендетілген құнмен төлеу.

Параның бүркемеленген түрі-жоқ борышты өтеу түріндегі банктік қарыз, төмен бағамен сатып алынған тауарларды төлеу, тауарларды жоғары бағамен сатып алу, паракорға, оның туыстарына, достарына жалақы төлеумен жалған еңбек шарттарын жасасу, жеңілдікті кредит алу, дәрістер, мақалалар мен кітаптар үшін қаламақыны көтеру, казинодағы «кездейсоқ» ұтыс, жалдау ақысын азайту, кредит бойынша пайыздық мөлшерлемелерді ұлғайту және т. б.

ПАРА АЛҒАНЫ ҮШІН КІМ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІККЕ ТАРТЫЛУЫ МҮМКІН?

Мемлекеттік қызметтерді орындауға уәкілетті лауазымды адам және оған теңестірілген адам пара алушы деп танылуы мүмкін.

Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдар – мемлекет функциялары мен мемлекеттік органдардың өкілеттіктерін тікелей орындау үшін Қазақстан Республикасының Конституциясында, Қазақстан Республикасының конституциялық және өзге де заңдарында белгіленген лауазымдарды атқаратын адамдар.

ПАРА ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

«Пара», коммерциялық немесе өзге де ұйымда басқару қызметтерін атқаратын адамға ақшаны, бағалы қағаздарды немесе өзге де мүлікті заңсыз беру, сол сияқты параға сатып алуды жүзеге асыратын адамның мүддесінде өзінің қызмет бабын пайдаланғаны үшін оған мүліктік сипаттағы заңсыз қызмет көрсету – Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде коммерциялық параға сатып алу деп аталады (231-б.).

ПАРА АЛУ ЖӘНЕ КОММЕРЦИЯЛЫҚ ПАРАҒА САТЫП АЛУ ҮШІН ЖАЗА

Пара алу Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде пара беруден гөрі қоғамға қауіпті әрекет ретінде қарастырылады.

Пара алу (311 бап):

Мемлекеттік қызметтерді орындауға уәкілеттік берілген адамның не оған теңестірілген адамның пара берушінің немесе ол өкілдік ететін адамдардың пайдасына жасаған әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін жеке өзі немесе делдал арқылы ақша, бағалы қағаздар, өзге де мүлік, мүлікке құқық немесе мүліктік сипаттағы пайда түрінде пара алуы, егер мұндай әрекеттер (әрекетсіздік) мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамның не оған теңестірілген адамның қызметтік өкілеттіктеріне кіретін болса не ол лауазымдық жағдайына байланысты пара), сол сияқты жалпы қамқорлығы немесе қызмет бабында бетімен кетушілік үшін — мүлкі тәркіленіп немесе онсыз, бес жылға дейінгі мерзімге

белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыра отырып, сотталған адамның жеті айдан екі мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерінде немесе жеті айдан бір жылға дейінгі кезеңдегі жалақысының немесе өзге де табысының мөлшерінде айыппұл салуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Егер қылмысты Мемлекеттік қызмет атқаратын адам жасаса, сол сияқты заңсыз әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін пара алса — мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан жеті жылға дейінгі мерзімге айыра отырып, үш жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Егер қылмысты адамдар тобы алдын ала сөз байласып, қорқытып алушылықпен немесе ірі мөлшерде жасаса, бірнеше рет – мүлкі тәркіленіп, жеті жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Пара беру (312 бап):

Егер пара лауазымды адамға жеке өзі немесе делдал арқылы берілсе — жеті жүзден екі мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде немесе сотталған адамның бес айдан жеті айға дейінгі кезеңдегі жалақысы немесе өзге де табысы мөлшерінде не екі жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарымен не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеумен не сол мерзімге бас бостандығынан айырумен айыппұл салынады.

Егер лауазымды адамға көрінеу заңсыз іс — әрекет (әрекетсіздік) жасағаны үшін пара берілсе-айлық есептік көрсеткіштің мыңнан үш мыңға дейінгі мөлшерінде немесе сотталған адамның жеті айдан бір жылға дейінгі кезеңдегі жалақысының немесе өзге де табысының мөлшерінде айыппұл салуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамға пара беру — мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан жеті жылға дейінгі мерзімге айыра отырып, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

ДЕЛДАЛ АРҚЫЛЫ ПАРА АЛУ НЕМЕСЕ ПАРА АЛУ

Пара көбінесе делдалдар арқылы беріледі және алынады – бағынышты қызметкерлер, жеке кәсіпкерлер, делдалдық фирмалардың қызметкерлері, олар Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде қылмысқа көмектесуші ретінде қарастырылады.

Коммерциялық параға сатып алу делдалдар – бағынышты қызметкерлер, бизнес бойынша әріптестер, арнайы жалданған адамдар арқылы жүзеге асырылуы мүмкін, олар да Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде қылмысқа көмектесуші ретінде қарастырылады.

Пара берген немесе коммерциялық параға сатып алған азамат, егер:

- бопсалау фактісі анықталды;
- азамат бұл әрекеті туралы құқық қорғау органдарына өз еркімен хабарлады.

Параны қорқытып алу немесе коммерциялық параға сатып алу туралы көрінеу жалған сөз жеткізу Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде қылмыс ретінде қаралады және алты жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады (351-б.).

Пара тікелей де («Егер мәселе біздің пайдамызға шешілсе, Сіз ... аласыз») және жанама түрде де ұсынылуы мүмкін.

КЕЙБІР ЖАНАМА БЕЛГІЛЕР ПАРА БЕРУ ҰСЫНЫСТАРЫ:

1. Бқтимал пара туралы әңгіме аллегориялық сипатта болады, пара берушінің сөзі даулы мәселе оң шешілген жағдайда ол оған ақша береді немесе қандай да бір қызмет көрсетеді деген ашық мәлімдемелері жоқ бір буынды сөйлемдерден тұрады; бұл ретте ешқандай «қауіпті» сөздерге жол берілмейді.

2. Әңгімелесу барысында пара беруші куәгерлер немесе аудио, бейнетехника, ым-ишарат немесе бет-әлпеті болған кезде бұл мәселені басқа жағдайда (басқа уақытта, басқа жерде) шешу мүмкіндіктерін талқылауға дайын екенін анық көрсетеді.

3. Параның сомасы немесе сипаты айтылмайды; сонымен бірге тиісті сандар қағаз парағына жазылып, калькуляторға немесе компьютерге теріліп, әлеуетті пара алушыға көрсетілуі мүмкін.

4. Пара беруші күтпеген жерден әңгімені үзіп, әдемі сылтаумен бөлмеден шығып, материалдары бар папка, конверт, портфель, түйіншек қалдыра алады.

5. Пара беруші мәселені шешумен тікелей байланысы жоқ басқа адамға байланыстың жалғасуын бағыттай алады.

ПАРА БЕРУ НЕМЕСЕ БОПСАЛАУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ СІЗДІҢ ӘРЕКЕТТЕРІҢІЗ

— пара беруші (пара беруші) параны қабылдаудан (беруден) үзілді-кесілді бас тарту ретінде немесе дайындық ретінде түсіндіруі мүмкін асығыс сөздерге жол бермей, өте сақ, сыпайы, ұқыпты әрекет ету;

— Сізге ұсынылған шарттарды мұқият тыңдау және есте сақтау (сомалардың мөлшері, тауарлардың атауы және қызметтердің сипаты, параны беру мерзімдері мен тәсілдері, коммерциялық параға сатып алу нысаны, мәселелерді шешу дәйектілігі);

— параны беру уақыты мен орны туралы мәселені келесі әңгімеге дейін кейінге қалдыруға тырысу және келесі кездесу үшін сізге жақсы таныс орын ұсыну;

— әңгіме барысында бастама көтермеңіз, көбірек «қабылдауға жұмыс жасаңыз», әлеуетті пара алушыға (пара берушіге) «сөйлесуге» мүмкіндік беріңіз, сізге мүмкіндігінше көп ақпарат беріңіз;

— егер Сізде диктофон болса, пара беру немесе оны бопсалау туралы ұсынысты (жасырын) жазуға тырысыңыз.

ПАРА БЕРУ НЕМЕСЕ БОПСАЛАУ ФАКТИСІ ОРЫН АЛҒАННАН KEЙІН БІРДЕН НЕ ІСТЕУ КЕРЕК ?

1. Осы факті туралы гарнизонның әскери полиция органына, әскери прокуратураның аумақтық органына баяндалсын (азаматтық персонал үшін – Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігіне, облыс бойынша Экономикалық қылмысқа және сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес департаментіне).

2. Дайындалып жатқан қылмыс туралы ауызша немесе жазбаша хабарламамен сіздің жұмыс орныңыз бойынша құқық қорғау органдарының біріне немесе олардың жоғары тұрған органдарына жүгіну қажет. Жергілікті билік органдарының (әкім аппаратының) өкілдері, құқық қорғау органдарының және өзге де мемлекеттік мекемелердің қызметкерлері тарапынан пара ұсыну немесе

қорқытып алу жағдайларында сіз олардың қызметкерлері жасаған қылмыстардың жолын кесу мәселелерімен айналысатын осы органдардың өзіндік қауіпсіздік бөлімшелеріне тікелей жүгіне аласыз.

3. Сізге пара беру немесе оны бопсалау туралы хабарлама жіберген құқық қорғау органы басшысының қабылдауына бару.

4. Сізге пара беру немесе оны бопсалау туралы ұсыныс жасау фактісі туралы өтініш жазу:

лауазымды тұлғалардың қайсысы (тегі, аты, әкесінің аты, лауазымы, мекемесі) Сізге пара ұсынады немесе оны қорқытып алады;

ұсынылып отырған немесе қорқытып алынған параның сомасы мен сипаты қандай; нақты қандай әрекеттер (немесе әрекетсіздік) үшін сізге пара ұсынылады немесе пара талап етіледі;

параны тікелей беру қай уақытта, қай жерде және қалай жүргізілуі тиіс;

одан әрі құқық қорғау органының нұсқауларына сәйкес әрекет етуге; белгіленген тәртіппен жіберуге міндетті.

БҰНЫ БІЛУ МАҢЫЗДЫ!

Қылмыстар туралы ауызша хабарламалар мен жазбаша мәлімдемелер құқық қорғау органдарында қылмыстың жасалған орны мен уақытына қарамастан тәулік бойы қабылданады.

Әскери полиция органының кезекші бөлімінде, әскери прокуратура органдарының қабылдау бөлмесінде сізді тыңдауға және ауызша немесе жазбаша нысандағы хабарламаны қабылдауға міндетті. Бұл жағдайда сіз хабарламаны қабылдаған қызметкердің тегі, лауазымы және жұмыс телефоны туралы сұрауыңыз керек.

Сіздің өз өтінішіңіздің құқық қорғау органында тіркелгені туралы белгісі бар көшірмесін немесе хабарламаны қабылдаған қызметкер туралы мәліметтер және оның қолы, тіркеу нөмірі, құқық қорғау органының атауы, Мекенжайы және телефоны, хабарламаның қабылданған күні көрсетілетін талон-хабарламаны алуға құқығыңыз бар.

Құқық қорғау органында Сізден алынған хабарлама (арыз) Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес үдерістік әрекеттерді жүзеге асыру үшін дереу тіркелуге және жоғары тұрған басшыға баяндалуға тиіс.

Сіздің өтінішіңіздің орындалуымен айналысу тапсырылған құқық қорғау органынан қабылданатын шаралардың сипаты туралы білуге және Сіздің құқықтарыңыз бен заңды мүдделеріңізге қатысты мәселелер бойынша неғұрлым толық ақпарат алу үшін тиісті бөлімше басшысының сізді қабылдауын талап етуге құқығыңыз бар.

Сіз сондай-ақ кеңес ала аласыз немесе әскери бөлімдерде және басқа да әскери мекемелерде заңнаманы бұзу фактілері туралы хабарлай аласыз. Сондай-ақ әскери қызметшілер мен олардың отбасы мүшелерінің әлеуметтік, еңбек, тұрғын үй және басқа да құқықтарының бұзылу фактілері туралы хабарлауға міндетті.

Сізден пара беру туралы хабарламаны (арызды) қабылдаудан бас тартқан жағдайда сіз осы заңсыз әрекеттерге жоғары тұрған инстанцияларға шағымдануға, сондай-ақ құқық қорғау органдары мен әлеуетті құрылымдардың қызметіне прокурорлық қадағалауды жүзеге асыратын жоғары тұрған органға құқық қорғау органдары қызметкерлерінің заңсыз әрекеттеріне шағым беруге құқығыңыз бар.